

36. Чистяков П.М. Контроль органов Державної податкової служби України за підприємницькою діяльністю, яка підлягає ліцензуванню: теорія та практика реалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: спец. 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / П.М. Чистяков; Національна академія Державної податкової служби. – Ірпінь, 2004. – 26 с.
37. Советское административное право: учебник / С.С. Студеникин. – М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1945. – 148 с.
38. Шорина Е.В. Контроль за деятельностью органов государственного управления в СССР: монография / Е.В. Шорина. – М.: Наука, 1981. – 301 с.
39. Гапоненко Л.В. Законність в діяльності органів Державної податкової служби України (адміністративно-правовий аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: спец. 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Л.В. Гапоненко; Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь, 2010. – 18 с.
40. Школик А.М. Порівняльне адміністративне право: навч. посібн. Для юрид. ф-тів та ф-тів міжн. відносин / А.М. Школик. – Львів: ЗУКЦ, 2007. – 308 с.

УДК 342.95:351.741

## АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЛІЦІЇ (ПОЛІЦІЇ) НА МЕТРОПОЛІТЕНІ РОСІЇ ТА УКРАЇНИ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Припутень Д.С., ад'юнкт

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Здійснено порівняльний аналіз адміністративно-правової діяльності міліції на метрополітені Росії та України. Обґрунтовано пропозиції для впровадження позитивного досвіду міліції Російської Федерації в Україні.

*Ключові слова:* метрополітен, міліція, адміністративно-правова діяльність, порівняльний аналіз, позитивний досвід.

Припутень Д.С. АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МИЛИЦИИ (ПОЛИЦИИ) НА МЕТРОПОЛИТЕНЕ РОССИИ И УКРАИНЫ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ) / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина  
Проведен сравнительный анализ административно-правовой деятельности милиции на метрополитене России и Украины. Обоснованы предложения для внедрения положительного опыта милиции Российской Федерации в Украине.

*Ключевые слова:* метрополитен, милиция, административно-правовая деятельность, сравнительный анализ, позитивный опыт.

Priputen' D.S. ADMINISTRATIVE LEGAL ACTIVITY OF MILITIA (POLICE) ON UNDERGROUND OF RUSSIA AND UKRAINE (THE COMPARATIVE ANALYSIS) / Dnepropetrovsk state university of internal affairs, Ukraine

A comparative analysis of administrative and legal activities of the militia on the underground in Russia and Ukraine. Propositions for the implementation of the positive experience of police of the Russian Federation in Ukraine.

*Key words:* metro, police, administrative and legal activities, comparative analysis, positive experience.

Розвиток цивілізації передбачає створення умов для всебічного та повсякденного задоволення кожною людиною своїх потреб та реалізацію законних інтересів, у тому числі й переміщення в мегаполісах за допомогою метро. При цьому серед них є й ті, що пов'язані із створенням умов для запобігання терористичними актами, поширенню окремих видів адміністративних правопорушень і злочинів, виникненням пожеж, пошкодженням майна та рухомого складу, вчиненням самогубств з використанням метрополітену тощо.

Незважаючи на беззаперечні переваги цього виду міського транспорту, загрози, пов'язані із його функціонуванням, ставлять на порядок денний для органів внутрішніх справ питання про удосконалення форм і методів охорони громадського порядку і безпеки в метро.

Будучи включеною до системи суб'єктів забезпечення функціонування метрополітену, міліція спільно з адміністрацією, органами пожежного нагляду, Службою безпеки України виконує важливі завдання щодо виявлення і припинення правопорушень і злочинів, надає допомогу адміністрації в збереженні майна, запобіганню надзвичайних подій з пасажирями та ін. Їх переважна більшість реалізується в межах адміністративної функції міліції.

Проблеми, пов'язані з виконанням цих завдань, є характерними як для міліції України, так і для поліцейських підрозділів інших держав світу. При цьому найбільш доцільним слід визнати використання в Україні досвіду тих держав, поліцейські системи яких наближені до української.

Так, з урахуванням особливостей правового регулювання охорони громадського порядку на метрополітені, специфіки організації поліцейських (міліцейських) структур на цьому виді транспорту, наявності позитивного досвіду, певної подібності між формами і методами діяльності органів внутрішніх справ в охороні громадського порядку і безпеки, вважаємо за доцільне здійснити порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції на метрополітені Російської Федерації та України.

Науковим підґрунтям проведення порівняльного аналізу адміністративно-правової діяльності міліції на метрополітені є наукові праці вчених-адміністративістів Росії та України. У них досліджено концептуальні засади правового регулювання реалізації адміністративної функції міліції в цілому, в окремих сферах та галузях суспільного життя; організація та управління функціонуванням окремих підрозділів органів внутрішніх справ, адміністративно-правові засади протидії злочинам і адміністративним правопорушенням тощо.

Серед них слід зазначити дослідження російських вчених Ю.Е. Аврутіна, І.І. Веремєєнка, А.В. Зубача, І.Ш. Ілясханова, В.І. Каплунова, Б.П. Кардашова, В.Я. Кікотя, А.М. Кокарева, А.П. Коренєва, С.С. Маїляна, В.Ю. Пантелєєва, В.Ф. Разарьонова, В.П. Сальникова, О.В. Серьогіна та ін.

В Україні адміністративну діяльність міліції комплексно вивчали О.М. Бандурка, О.О. Бандурка, О.К. Безсмертний, В.Т. Білоус, Д.В. Голобородько, І.П. Голосніченко, Д.Г. Заброда, В.О. Заросило, Д.П. Калаянов, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, С.Ф. Константинов, М.В. Корнієнко, Є.В. Курінний, М.В. Лошицький, Б.М. Марченко, О.В. Негодченко, І.Л. Олійник, В.І. Олефір, Г.О. Пономаренко, Д.В. Приймаченко, О.П. Рябенко, В.О. Січкара, В.І. Шамрай, Х.П. Ярмакі та ін.

Незважаючи на існування ґрунтовних досліджень адміністративної діяльності органів внутрішніх справ в Україні і в Росії, питання функціонування підрозділів міліції на метрополітені комплексно не вивчалися. При цьому висвітлення особливостей охорони громадського порядку і безпеки на окремих видах транспорту протягом останніх 10 років у поодиноких наукових розвідках (українських науковців – В.К. Гіжевського, С.С. Єсімова, М.В. Коваліва, Ю.Р. Лозинського, А.М. Мілашевича, В.А. Мисливого, В.Й. Развадовського, Г.П. Фердмана, А.Є. Шевченко, О.О. Юхно, С.В. Якимової, О.Г. Яреми; російських – Т.С. Валіуліна, Л.Я. Околовича, Ю.Г. Перепьолкіної, Ю.В. Степаненка, М.А. Степанової, А.М. Тарасова, В.М. Цукатова), не дає змогу охарактеризувати сучасні проблеми адміністративно-правової діяльності міліції на метрополітені та не містить пропозицій для їх вирішення.

**Метою** цієї публікації є проведення порівняльного аналізу адміністративно-правової діяльності міліції на метрополітені Росії та України та обґрунтування на його основі пропозицій для впровадження позитивного досвіду міліції Російської Федерації в Україні.

Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ є складовою їх повсякденної діяльності і притаманна всім міліцейським (поліцейським) системам світу. Посідаючи чільне місце у функціонуванні відповідних органів і підрозділів, вона спрямована на створення правового режиму, за якого забезпечуються права і свободи людей, досягається задоволення законних інтересів, попереджаються злочини, правопорушення та надзвичайні події.

Утім, якщо в зарубіжних країнах адміністративна діяльність поліції пов'язується з охороною громадського порядку і безпеки в місцях масового перебування громадян (публічних, громадських місцях), то діяльність міліції держав колишнього Радянського Союзу

поширюється на значно ширшу сферу суспільних відносин, що формуються під час дозвоільно-реєстраційної діяльності, забезпечення паспортного режиму, безпеки дорожнього руху тощо.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне при аналізі адміністративно-правової діяльності підрозділів міліції на метрополітені України та Російської Федерації приділити увагу основним підходам щодо розуміння її сутності та призначення, особливостям правового забезпечення, функціям, системі та структурі відповідних підрозділів, формам і методам їх роботи тощо.

Аналіз наукових публікацій та навчальної літератури дозволяє виокремити два основні підходи до розуміння сутності адміністративної діяльності органів внутрішніх справ РФ та України.

Прихильники першого, так званого «управлінського підходу», під нею розуміють «...виконавчо-розпорядницьку діяльність щодо організації роботи служб і підрозділів органів внутрішніх справ і практичному здійсненню адміністративно-правовими способами охорони громадського порядку, забезпечення суспільної безпеки й боротьби зі злочинністю...» [1]. Цей підхід сформувався під впливом наукових поглядів відомого радянського вченого-адміністративіста Л.Л. Попова на початку другої половини XX сторіччя й відображає панівну для того часу управлінсько-примусову доктрину адміністративного права.

Після здобуття Україною незалежності відбувається трансформація наукових поглядів на сутність та призначення адміністративного права в цілому та окремих його інститутів, у тому числі й тих, що складають підґрунтя адміністративної діяльності міліції. Так, В.Б. Авер'яновим втілювалася «публічно-сервісна» концепція адміністративного права, в основу якої було покладено докорінну зміну принципів побудови взаємовідносин між владою і громадянином [2]. Відповідно було переосмислено і розуміння ряду інших категорій, зокрема й поняття «адміністративна діяльність органів внутрішніх справ (міліції)» [3].

Але цей підхід лише розпочав впроваджуватися в українській науці адміністративного права, натомість у російській правовій науці існує тенденція щодо домінування «управлінського» розуміння цієї категорії.

У Російській Федерації зміна підходів до призначення міліції (з 01 березня 2011 р. – поліція) простежується у федеральному законі «Про поліцію». Зокрема, у главі 2 викладено принципи діяльності поліції: дотримання і повага до прав і свобод людини і громадянина, законність, неупередженість, відкритість та публічність, суспільна довіра і підтримка громадян, взаємодія та співпраця, використання досягнень науки і техніки, сучасних технологій та інформаційних систем [4]. Закріплення цих принципів у російському законодавстві дозволяє зробити висновок про прагнення законодавців Росії наблизити діяльність поліції до загальносвітових правоохоронних стандартів.

Отже, у цілому погоджуючись з прихильниками другого підходу, нами пропонується наступне визначення поняття «адміністративна діяльність міліції на метрополітені» як врегульованої нормами адміністративного права зовнішньої та внутрішньої діяльності спеціалізованих підрозділів міліції на особливому об'єкті міського підземного електротранспорту (метро), спрямовану на запобігання порушенню звичайного режиму його функціонування, протидію адміністративним правопорушенням, злочинам і надзвичайним ситуаціям, збереження майна пасажирів і метрополітену, надання фізичним та юридичним особам допомоги в безпечному пересуванні.

Подальше дослідження особливостей діяльності підрозділів, що розглядаються, передбачає аналіз нормативно-правових актів, які визначають правовий статус міліції на метрополітені, їх порівняння й виділення спільних та відмінних правових характеристик.

Так, дослідження Закону Російської Федерації «Про поліцію» від 28 січня 2011 р. та закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. свідчить, що основні завдання та функції поліції і міліції мають ряд спільних рис, що в подальшому безпосередньо впливає на завдання підрозділів, які входять до їх складу [4; 5].

Однак на рівні закону ані в Україні, ані в Росії правовий статус міліції (поліції) на метрополітені не закріплюється. Аналіз нормативно-правових актів, які регламентують діяльність цих підрозділів, дозволяє виділити в їх масиві галузеві, регіональні та локальні групи.

Наприклад, у Росії функціонує сім метрополітенів (Московський, Санкт-Петербурзький, Нижньогородський, Новосибірський, Самарський, Катеринбургський, Казанський) і на кожному з них функціонує підрозділ міліції (поліції).

Правовою основою їхньої діяльності є федеральне законодавство, законодавство відповідних суб'єктів федерації та рішення територіальних органів внутрішніх справ і місцевого самоврядування.

Зокрема, наказом Головного управління внутрішніх справ по м. Санкт-Петербургу та Ленінградській області від 18 травня 2009 р. затверджено «Положення про управління міліції на метрополітені (м. Санкт-Петербург) Головного управління внутрішніх справ по м. Санкт-Петербургу та Ленінградській області» [6].

Аналогічна ситуація має місце й в Україні, де функціонує три метрополітени: Дніпропетровський, Київський, Харківський. Наприклад, положення про лінійний відділ у метрополітені Дніпропетровського міського управління Управління Міністерства внутрішніх справ України в Дніпропетровській області, затверджено наказом начальника УМВС України у Дніпропетровській області від 15.11.2007 № 1000 [7].

Аналіз цих та інших нормативно-правових актів свідчить, що МВС Російської Федерації більше уваги приділило правовому закріпленню особливостей статусу підрозділів міліції на метрополітені. Натомість українські правоохоронці фактично продублювали загальні положення, що стосуються відповідних підрозділів міліції на транспорті.

Слід зазначити, що однією з ознак адміністративної діяльності органів внутрішніх справ є її здійснення за допомогою адміністративно-правових засобів. У зв'язку з цим джерелом правового регулювання є адміністративне законодавство цих держав. Зокрема, до таких актів належать Кодекси про адміністративні правопорушення і Правила користування відповідним метрополітеном, а також розпорядчо-нормативні документи, що регламентують діяльність міліції щодо застосування заходів адміністративного примусу у звичайних та надзвичайних ситуаціях тощо [8].

У цих актах містяться правові норми, якими визначаються форми та методи адміністративної діяльності міліції (поліції) на метрополітені, порядок реалізації її повноважень, об'єкти профілактичного впливу тощо. Наприклад, у Кодексі України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність за порушення правил користування засобами залізничного транспорту (ст.110), а в Кодексі Російської Федерації про адміністративні правопорушення – за дії, що загрожують безпеці руху на залізничному транспорті і метрополітені (ст.11.1). Справи про ці правопорушення в обох державах підвідомчі органам внутрішніх справ (ст.222 КУпАП, ст.23.3 КРФАП) [9].

Закони про поліцію та міліцію містять положення щодо здійснення особистого огляду громадян, огляду ручної кладі та багажу, речей, які в них знаходяться, вилучення зброї, боєприпасів, патронів до зброї, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, або отруйних чи радіоактивних речовин (ст.13 і 14 відповідно).

Деякі положення правил користування метрополітеном також містять норми, що регулюють відносини у сфері охорони громадського порядку і безпеки на цьому виді транспорту. Наприклад: а) заборони щодо вчинення ряду дій; б) заборони на перевезення певних предметів та речовин, тварин (вогнебезпечні, вибухові, отруйні, їдкі, радіоактивні, які можуть забруднити, мають підвищені габарити, вогнепальної зброї без чохла чи належної упаковки, побутових газових балонів тощо); г) вказівки щодо дій у різних ситуаціях; д) право працівників метрополітену залучати міліцію до охорони порядку в метро. Вони використовуються працівниками міліції під час припинення протиправних дій громадян, вжиття запобіжних заходів, взаємодії з працівниками метрополітену та враховуються у відповідних відомчих (галузевих) нормативно-правових актах. Ними закріплено також і систему та структуру підрозділів міліції на метрополітені.

Так, у Росії створені самостійні підрозділи міліції на метрополітені, у структурі яких передбачені основні підрозділи міліції: громадської безпеки, карного розшуку, дізнання. Наприклад, на московському метрополітені створено Управління міліції, до складу якого

входять служба кримінальної міліції з відділом по боротьбі з економічними злочинами та відділом карного розшуку, служба міліції громадської безпеки, що включає в себе відділи дізнання, у справах неповнолітніх, забезпечення охорони громадського порядку та із забезпечення масових заходів; служба тилу, штаб, експертно-криміналістичний центр, 9 відділів міліції на радіусах і полк міліції із супроводження поїздів, а також центр кінологічної служби [10]. На метрополітені в м. Санкт-Петербурзі також створено відповідне Управління, у якому функціонують аналогічні підрозділи [11]. На Казанському, Новосибірському та на інших метро – відділи або відділення [12].

Нормативно-правові акти Росії визначають також і особливості патрульно-постової служби на об'єктах метрополітену. Зокрема, у пп.195-210 Статуту патрульно-постової служби міліції громадської безпеки визначено: місця несення служби нарядами міліції; додаткові обов'язки міліціонерів; основні форми організації патрульно-постової служби в метро; особливості взаємодії з іншими підрозділами міліції; обладнання кімнат та постів; обов'язки нарядів під час несення служби; форми контролю за їх діяльністю [13].

В Україні спеціалізація підрозділів міліції на метрополітені не є основною формою організації їх діяльності. Зокрема, відповідно до п.9.2.2 Наказу МВС України «Про нормативно-правове забезпечення організаційно-штатної роботи» від 17.12.2009 № 530 до транспортних органів внутрішніх справ відносяться лінійні управління, відділи, відділення на метрополітені [14]. Незважаючи на нормативне віднесення цих підрозділів до транспортних, фактично вони підпорядковуються міським органам внутрішніх справ. Зокрема, у м. Києві створено Лінійне управління в метрополітені ГУМВС України, до складу якого входять підрозділи патрульно-постової служби міліції, карного розшуку, у м. Дніпропетровську – Лінійний відділ у метрополітені Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області, у м. Харкові – батальйон патрульної служби (з обслуговування метрополітену) ХМУ ГУМВС України в Харківській області. У складі цих підрозділів є працівники карного розшуку, ДСБЕЗ. У структурі українських підрозділів міліції на метрополітені є також і чергові частини та штабні підрозділи.

Ще однією формою забезпечення громадського порядку в метро є залучення підрозділів міліції охорони або приватних охоронних підприємств. Зокрема вона пропонувалася для забезпечення охорони Харківського і Дніпропетровського метрополітенів.

Слід звернути увагу на існування в обох державах тенденції щодо покращення стану забезпечення метро технічними засобами запобігання, виявлення, припинення та фіксації правопорушень. Зокрема, це стосується збільшення кількості камер відеоспостереження, різного роду аналізаторів і детекторів, кнопок (терміналів) екстреного зв'язку, а також розвитку службового собаківництва. Але, на відміну від України, у Росії пріоритетним завданням поліції є запобігання терористичним загрозам і забезпечення функціонування метрополітену як особливого стратегічного об'єкта.

Виконуючи завдання щодо охорони громадського порядку і безпеки в метро поліція Росії та міліція України взаємодіють з адміністрацією метрополітену, іншими правоохоронними органами (наприклад, Федеральною службою безпеки РФ, Службою безпеки України), органами пожежної безпеки, суб'єктами господарювання, що працюють у метрополітені, черговими на станціях, машиністами електропотягів тощо.

Проведений у цій публікації порівняльний аналіз адміністративно-правової діяльності міліції на метрополітені Росії та України дозволяє зробити такі узагальнення:

1. Спільними рисами цієї діяльності є: подібність загальних засад правового регулювання та організації діяльності відповідних підрозділів міліції (поліції); наявність загальних тенденцій щодо удосконалення охорони громадського порядку і безпеки; форм взаємодії з іншими учасниками заходів із забезпечення громадського порядку й безпеки.
2. До основних відмінностей слід віднести: існування в Росії спеціалізації підрозділів міліції на метрополітені; антитерористична спрямованість діяльності підрозділів поліції на метро; активізація розвитку кінологічної служби для забезпечення потреб щодо охорони метрополітену; існування спеціалізованих нормативно-правових актів, які регламентують діяльність цих підрозділів міліції, а також окремих їх складових.

3. Для впровадження досвіду діяльності підрозділів поліції РФ на метрополітені в Україні пропонується: розробити типові положення про Управління (відділ, відділення) міліції на метрополітені; у нормативно-правових актах, що регламентують діяльність міліції з реалізації її основних функцій, передбачити положення щодо особливостей їх здійснення на метрополітені; доповнити Статут патрульно-постової служби міліції України окремим розділом, у якому передбачити основні положення несення служби нарядами міліції на метрополітені; забезпечити підготовку службових собак для роботи в метрополітенах; покращити технічне оснащення систем відеоспостереження й фіксації правопорушень у метро.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Административная деятельность органов внутренних дел: Альбом схем [Текст]: учеб. пособие для образовательных учреждений МВД России по спец. 021100 – юриспруденция / С.Н. Бочаров [и др.]; ред. А.П. Коренев; Московская академия МВД России. – 3. изд., с изм. и испр. – М.: ЩИТ-М, 2001. – 282 с. (с. 8); Административная деятельность органов внутренних дел [Текст]: общая и особенная части: Учеб. пособие для студ. юрид. вузов / В.Я. Кикоть [и др.]; ред. В.Я. Кикоть; Московский ун-т МВД России, Фонд содействия правоохранительным органам "Закон и право". – М.: ЮНИТИ: Закон и право, 2003. – 224 с.; Адміністративна діяльність [Текст]: навч. посібник / М.В. Ковалів [та ін.]; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – К.: Правова єдність, 2009. – 432 с.; Адміністративна діяльність міліції [Текст]: підручник для вищих навч. закл. МВС України / О.О. Бандурка [та ін.]; заг. ред. О.М. Бандурка; МВС України, Національний ун-т внутрішніх справ. – Х.: Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2004. – 448 с.; Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. загальна частина [Текст]: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Бандурка О.М. [та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.П. Рябченко; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. – 255 с.; Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина [Текст]: підручник для слухачів та курсантів вузів МВС України / ред. І. Голосніченко, Я. Кондратьєва; Українська академія внутрішніх справ, Міжнародний освітній фонд ім. Ярослава Мудрого. – К.: КМУЦА, 1999. – 178 с.; Адміністративна діяльність [Текст]: навч. посібник / В.В. Новіков [и др.]; заг. ред. О.І. Остапенко; Львівський ін-т внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. – Л.: Афіша, 2002. – 252 с.; Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: навчальний посібник. Видання друге, доопрацьоване / За заг. Ред. Мойсєєва Є.М. / Олєфір В.І., Константінов С.Ф., Лошицький М.В. та ін. – К.: Вид-во ТОВ «НВП «ІНТЕРСЕРВІС», 2010. – 428 с.; Приймаченко Д.В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави [Текст]: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Приймаченко Д.В.; Національна академія держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2007. – 39 с.; Голобородько Д.В. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ щодо протидії нелегальній міграції: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Д., 2009. – 20 с.; Марченко Б.М. Адміністративна діяльність Державної прикордонної служби України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / Б.М. Марченко; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Д., 2009. – 20 с.
2. Адміністративне право України. Академічний Курс: Підруч.: у 2 т. / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.,: Видавництво «Юридична думка», 2004. – Т. 1. – 584 с.
3. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підруч. / Ю.І. Римаренко [та ін.]. – К.: КНТ, 2008. – 815 с.
4. О полиции: Федеральный Закон, принят Государственной Думой РФ 28 января 2011 года, Одобрен Советом Федерации 2 февраля 2011 года // Российская газета. – 2011. – 8 фев.
5. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Голос України. – 1991. – 4 січня.
6. Положення про управління міліції на метрополітені (м. Санкт-Петербург) Головного управління внутрішніх справ по м. Санкт-Петербургу та Ленінградській області: Наказ Головного управління внутрішніх справ по м. Санкт-Петербургу та Ленінградській області від 18.05.2009 р.

7. Про затвердження Положень про районні, міські, лінійні відділи УМВС України в Дніпропетровській області: Наказ начальника УМВС України у Дніпропетровській області від 15.11.2007 № 1000.
8. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях: Принят Государственной Думой 20 декабря 2001 года, Одобрен Советом Федерации 26 декабря 2001 года // Российская газета. – 31 декабря 2001; Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – додаток до № 51. Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями); Правила пользования Петербургским метрополитеном: Утверждены Приказом Комитета по транспорту Администрации Санкт-Петербурга от 29.06.1998 г. № 233 (в редакции распоряжений Комитета по транспорту от 07.02.2001 г. № 18-р, от 16.02.2001 г. № 23-р, от 24.10.2005 г. № 153-р, от 24.07.2009 г. № 139-р, от 21.01.2010 г. № 22-р); Правила пользования метрополитеном в г. Казани: Утверждены Постановлением Руководителя Исполнительного комитета муниципального образования г. Казани от 23 января 2006 г. № 72 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.kazantransport.by.ru/metro/doc-p.htm>; Правила користування Дніпропетровським метрополітеном: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України 22.12.2004 № 1119; Правила користування Київським метрополітеном: Затверджено Київською міською радою 20 січня 1995 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.metro.kiev.ua/?q=node/98>; Правила користування Харківським метрополітеном / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.metro.kharkov.ua/ru/article/view/id/44/>; Правила пользования Новосибирским метрополитеном: Постановление мэрии города Новосибирска от 07.12.2010 № 5474 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.nsk-metro.ru/index.php?rules>; Об утверждении правил пользования Самарским метрополитеном: Постановление главы городского округа Самара от 28.12.2007 № 1235 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // [http://samara.news-city.info/docs/sistemsw/dok\\_iegrnb.htm](http://samara.news-city.info/docs/sistemsw/dok_iegrnb.htm) та ін;
9. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях: Принят Государственной Думой 20 декабря 2001 года, Одобрен Советом Федерации 26 декабря 2001 года // Российская газета. – 31 декабря 2001; Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – додаток до № 51. Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями).
10. Управление милиции на Московском метрополитене ГУВД по г. Москве / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.petrovka-38.org/page/6?i=109#>.
11. Об управлении милиции Петербургского метрополитена / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://milmetro.jimdo.com>.
12. Отдел милиции по охране метрополитена / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://nov-mvd.ru/GUVDpoNSO/StrukturaGUVD/Otdelmiliciipoohranemetropolitena>; Отдел милиции на метрополитене МВД по Республике Татарстан, Казань / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://kazanx.ru/firmy/otdel~milicii~na~metropolitene.html#FC>.
13. Устав патрульно-постовой службы милиции общественной безопасности: Приказ МВД Российской Федерации № 80 от 29.01.2008.
14. Про нормативно-правове забезпечення організаційно-штатної роботи: Наказ МВС України № 530 від 17.12.2009 Дск.